

роботи січня-вересня 2025 року (інформація підготовлена на підставі відомостей статистичної звітності НПУ).

2. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій), Науково-методичні рекомендації, Харків 2021, Національна поліція України Головне слідче управління, Цуцкірідзе М.С., Дрозд В.Г., Кікінчук В.В., Бурлака В.В. та інші, Київ.: 7БЦ, 2021. 125 с.

3. Документування та розслідування фактів незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, а також кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, учинених із застосуванням новітніх технологій: науково-методичні рекомендації для підрозділів Національної поліції України. Харків: ХНУВС, 2022. 130 с.

4. Розслідування безконтактного збуту наркотичних засобів та психотропних речовин : посібник / Стрільців О. М., Лашук О. В. Тараніч Є. А. та інших. Київ, Національна академія внутрішніх справ, 2019. 133 с.

Луценко Юрій Васильович,

професор кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

У ст. 3 Конституції України задекларовано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави [6].

Участь України у міжнародній системі запобігання злочинності під час воєнного стану є важливим елементом забезпечення безпеки, правопорядку та дотримання міжнародних норм у складних умовах збройного конфлікту. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та правозахисними інституціями з метою протидії воєнним злочинам, кіберзлочинності, тероризму, торгівлі людьми, корупції та іншим видам міжнародної злочинності.

Сучасний світ стикається з викликами, пов'язаними з інтернаціоналізацією злочинності, що робить необхідним посилення міжнародного співробітництва у цій сфері. В умовах воєнного стану для України ця проблема стає ще більш актуальною, оскільки підвищуються ризики окрім нелегальної торгівлі зброєю, загрози тероризму та кіберзлочинності, а також людськими ресурсами. У зв'язку з цим, ефективне міжнародне співробітництво є ключовим інструментом у забезпеченні національної безпеки [8, с. 140–142; 14, с. 911].

Ефективна протидія злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми, потребує належної взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з іншими суб'єктами протидії таким злочинам і неможлива без вивчення та врахування правових, організаційних і тактичних чинників функціонування оперативних підрозділів [4, с. 241].

Зважаючи на існуючі загрози торгівлі людьми, правоохоронні органи України налагодили співпрацю з європейськими партнерами, зокрема під егідою Європолу спільно з правоохоронними органами країн Євросоюзу створено міжнародну інформаційну платформу в режимі 24/7, призначену для проведення спільних перевірок за ознаками можливих фактів торгівлі людьми. Основною метою створення зазначеної платформи є запобігання трафікінгу українських біженців, спільне оперативне реагування на повідомлення щодо можливих фактів торгівлі людьми та взаємодія під час ідентифікації жертв торгівлі людьми [10].

Сучасній організованій злочинності притаманний активний процес зростання та появи нових напрямків та протиправних практик з особливо вираженим регіональним характером даного деструктивного явища. В умовах воєнного стану з урахуванням особливостей сучасних суспільних змін, динаміки політичних та економічних перетворень, різкості, а подекуди і непослідовності законотворчості, організована регіональна злочинність стає тим масштабним криміногенним феноменом, який набув домінуючого впливу на формування кримінального середовища та став невід'ємним негативним соціальним чинником суспільного життя.

Динамічність криміногенних процесів в умовах воєнного стану вимагають швидкої та ефективної реакції з боку держави у сфері політики боротьби та протидії організованій злочинності в Україні, цьому мають передувати якісні наукові пошуки та дослідження [3, с. 9; 9, с. 76–78].

Торгівля людьми є одним із сегментів діяльності організованих злочинних груп з міжнародним виміром. Вона здійснюється з різних мотивів, включаючи торгівлю органами, сексуальну експлуатацію, усиновлення та примусову працю. Найбільш вразливі групи суспільства (жінки та діти) часто є основними жертвами цього злочину, хоча чоловіки також експлуатуються, часто змушені брати участь у збройних конфліктах. Існує безліч способів, як хтось може

стати жертвою торгівлі людьми. Наприклад, людей можуть вводити в оману, шантажувати або викрадати. У випадках обману жертвами часто стають довірливі особи, які в пошуках кращих умов життя в іншому місці легко погоджуються на нереалістичні обіцянки. Коли йдеться про шантаж, жертв примушують до експлуатації, часто через фінансові борги перед злочинними групами. Викрадення людей здійснюються із застосуванням сили, спрямовані на найбільш вразливі групи для подальшої експлуатації, як усередині країни, так і за кордоном. Важливо зазначити, що сучасна епоха сприяє розширенню торгівлі людьми, що характеризується масовою міграцією людей. Багато мігрантів розглядають Європу як кінцевий пункт призначення, а їхні нестабільні обставини роблять їх легкою мішенню для злочинних груп. Не можна забувати, що економічна та безпекова нестабільність у певних регіонах, яка посилюється частими та тривалими збройними конфліктами, значною мірою сприяє міграційним кризам. Тому боротьба з торгівлею людьми вимагає активної ролі як на національному, так і на міжнародному рівнях. Це включає підвищення обізнаності про значення, небезпеки та наслідки цієї незаконної діяльності для забезпечення виявлення, переслідування та покарання винних [15, с. 149–150; 11, с. 216–217].

Торгівля людьми та сучасне рабство – це глобальні явища. Жертвою торгівлі людьми може стати будь-хто, будь-яка людина, незалежно від статі, віку, соціального статусу, рівня освіти тощо. Щодо експлуатації жертв, організовані злочинні групи використовують широкий спектр методів для отримання прибутку. Однією з найчастіших та найприбутковіших форм експлуатації жертв є сексуальна експлуатація. Жертвами є переважно жінки та діти, але в наш час нерідко трапляється, що чоловіків також експлуатують у сексуальних цілях. Незалежно від статі чи віку, жертв переважно примушують до проституції. До групи ризику можуть потрапити такі категорії, як: безробітні люди працездатного віку; жителі сільської місцевості; люди, які мають низький рівень доходів; особи, що працюють за кордоном нелегально; особи, що нелегально виїжджають за кордон або нелегально в'їжджають та перебувають на території тієї чи іншої країни; люди, що користуються послугами сайтів та застосунками знайомств або шукають посередництва для укладання фіктивних шлюбів; особи, які працюють у сфері розваг; особи, які раніше уже були жертвами торгівлі людьми; діти, в тому числі – діти-сироти, бездоглядні діти або, позбавлені батьківського піклування тощо [2]. Що стосується інших форм експлуатації, випадки експлуатації дітей у порнографічних цілях стають все частішими, тоді як жінок примушують до шлюбів за домовленістю та участі в секс-індустрії. Організовані злочинні групи ефективно підтримують вербування та контроль над жертвами, використовуючи насильницькі методи, шантаж або неправдиві обіцянки. Останні особливо впливають на молодих жінок та дівчат, яким вони обіцяють добре оплачувану

роботу та комфортне життя, як у великому місті, так і за кордоном. Приймаючи такі пропозиції, жертви потрапляють у замкнене коло експлуатації, яке неминуче супроводжується фізичним та психологічним насильством. Наслідки перенесених ними тортур проявляються в травмах, психічних захворюваннях та розладах особистості [7, с. 133–135; 15, с. 152; 1, с. 71–74].

Як бачимо, суспільно небезпечне діяння у виді торгівлі людьми – доволі розповсюджена проблема для будь-якої країни світу, у тому числі і для України. Так, згідно з даними Офісу Генерального прокурора, у 2020 році було обліковано 206 кримінальних правопорушень за ст. 149 КК України, з яких особам повідомлено про підозру в 110 випадках; у 2021 році обліковано 232 правопорушення, підозр – 163; у 2022 році – 133 правопорушення, підозр – 93; у 2023 році – 147 правопорушень, підозр – 109; у 2024 році – 105 правопорушень, підозр – 62; за дев'ять місяців 2025 року – 78 правопорушень, з яких лише у 47 випадках особам повідомлено про підозру [13].

Водночас у Єдиному державному реєстрі судових рішень за період з 2020 року по серпень 2025 року виявлено лише 158 вироків за торгівлю людьми [5].

Відповідно до даних Державної судової адміністрації України, за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 КК України, судами України у 2019 році ухвалено 35 вироків; у 2020 році – 29 вироків, з яких лише 5 передбачали покарання у вигляді позбавлення волі, решта – умовні; у 2021 році – 24 обвинувальних вироки. Серед яких 5 – із покаранням у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 10 років, 19 – з умовним покаранням; у 2022 році – засуджено 18 осіб, з яких 3 отримали реальні строки позбавлення волі, а 15 – умовні терміни; у 2023 році – 35, із них 8 осіб отримали реальні терміни ув'язнення, 20 – умовні покарання, 3 – штрафи, а щодо 4 осіб покарання на момент звіту не було визначено; у 2024 році винесено 19 вироків у справах за ст. 149 КК України, з яких 2 вироки – виправдувальні [12].

Таким чином, виходячи з викладеного можна зробити наступні висновки:

1. Загострення проблеми в умовах воєнного стану. Воєнний стан в Україні створив безпрецедентні умови для активізації організованої злочинності у сфері торгівлі людьми. Масова внутрішня та зовнішня міграція, економічна нестабільність та психологічна вразливість населення, особливо жінок та дітей, різко розширили соціальну базу для вербування та експлуатації, перетворивши цей злочин на одну з ключових загроз національній безпеці.

2. Транснаціональний та динамічний характер злочинності. Торгівля людьми є високоорганізованим, міжнародним злочинним бізнесом, який швидко адаптується до нових умов. Злочинні угруповання активно використовують як традиційні методи (обман,

шантаж, викрадення), так і новітні технології для вербування жертв, що вимагає від правоохоронних органів гнучких та інноваційних підходів до протидії.

3. Необхідність комплексного та міжнародного підходу. Ефективна протидія торгівлі людьми неможлива без посилення взаємодії на двох рівнях:

Міжнародному. Подальше поглиблення співпраці з іноземними партнерами, зокрема через Європол, є ключовим для оперативного обміну інформацією, проведення спільних розслідувань та ідентифікації жертв за кордоном.

Національному. Потребує вдосконалення міжвідомча взаємодія між оперативними підрозділами Національної поліції та іншими суб'єктами, що здійснюють протидію цьому виду злочинів.

Отже, протидія торгівлі людьми в умовах воєнного стану вимагає невідкладних, системних дій, що мають поєднувати вдосконалення законодавства, посилення міжнародної та національної взаємодії, а головне – забезпечення невідворотності справедливого та суворого покарання за вчинення цих суспільно небезпечних діянь.

Список використаних джерел

1. Денисенко М. М., Луценко Ю. В. Протидія злочинності в умовах воєнного стану: теоретико-правові проблеми. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. Випуск 3(44). С. 70–75.

2. День протидії торгівлі людьми: про що важливо пам'ятати кожному. Офіційний вебсайт ДМС України. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/14609.html>.

3. Джелілова М. А. Причини та умови організованої злочинності в умовах воєнного стану: регіональний аспект. Південноукраїнський правничий часопис. 2023. № 2. С. 8–13.

4. Дубина В. І. Запобігання торгівлі людьми оперативними підрозділами Національної поліції України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 1 (11). С. 240–249.

5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

7. Луценко Ю. В. Національний та зарубіжний досвід боротьби з корупцією та організованою злочинністю: сучасний контекст. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 3. С. 132–139.

8. Луценко Ю. В. Проблеми організації протидії організованим злочинним угрупованням, які загрожують державній безпеці України. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 1. С. 139–146.

9. Луценко Ю. В. Протидія організованій злочинності: національний та іноземний досвід. Вчені записки ТНУ імені

В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 2. С. 75–81.

10. Міграційна поліція під егідою Європол створює міжнародну інформаційну платформу для запобігання торгівлі людьми серед українських біженців. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/torgivlya-lyudmi/migracijnapolicziya-pid-egidoju-Jevropol-stvoryuje-mizhnarodnu-informacijnuplatformu-dlya-zapobigannya-torgivli-lyudmi-sered-ukrajinskix-bizhencziv/>.

11. Полторацький О. Б., Луценко Ю. В. Протидія злочинності в контексті світової безпекової політики. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 2. С. 215–217.

12. Статистична звітність Державної судової адміністрації України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka.

13. Статистична звітність Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

14. Філіпчук О. Г. Участь України у міжнародній системі запобігання злочинності під час воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. № 2. С. 910–914.

15. Mateo T. Activities of organized crime with a special focus on human trafficking, SCIENCE International journal. 2025. № 4(1). P. 147–153.

Любченко Тетяна Сергіївна,

старший викладач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, доктор філософії

ДО ПИТАННЯ ПРО ОЗНАКИ СУБ'ЄКТА УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ

Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 399 Кримінального кодексу України (далі – КК) «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи» може бути лише фізична особа, тобто окрема людина. Даний висновок випливає з положень ст. 6–8 КК, де чітко вказано, що до кримінальної відповідальності притягуються лише громадяни України, іноземці та особи без громадянства.

Наступною ознакою кожного суб'єкта кримінального правопорушення є осудність. Теорія і практика кримінального права виходять з того, що кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, є осудною, доки не доведено зворотнє [1, с. 97]. В ч. 1 ст. 19 КК законодавець зазначає: «Осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними». Зазначене визначення осудності є